

MENDERES MAGNESİASI STADİON KAZILARI (2004, 2007, 2008)

Orhan BİNGÖL
Görkem KÖKDEMİR
Muharrem ORAL

1820 yılında Jean Nicolas Huyot'nun Magnesia'yı ziyareti sırasında yapmış olduğu *stadion*'a ilişkin ilk çizimler ve notlar, Fransa Ulusal Kütüphanesi'nin El Yazmaları Bölümü'nde saklanmaktadır¹. *Stadion* konusunda en erken tarihli yayını, 1824 yılında William Martin Leake gerçekleştirmiştir². Leake bu tanıtımında, Artemis Tapınağı ve kent surununun yanı sıra tiyatro ve *stadion*'dan söz etmiş ve *stadion*'u iki *sphendone*'lı ve Tralleis, Aphrodisias, Laodikeia ad Lycum ve Pergamon *stadion*'ları gibi tiyatroya bağlı bir yapı olarak tanımlamıştır.

1834'de M. Michaud ile M. Poujoulat³, 1858'de H. E. Strickland ve

W. Jardine⁴, *stadion*'un yerine ve korunma durumuna ilişkin bilgileri aktarmışlardır. 1842 sonbaharında antik kenti Texier ile birlikte inceleyen Clerget de, diğer yapıların yanı sıra *stadion* ile ilgili ayrıntılı çizimler yapmıştır⁵. Texier, yapının iyi korunmuş olmasından ve zamanında heykelleri taşıyan kaidelerin ayakta kalmış olduklarından (*Analemmata* ?) söz etmektedir⁶. Huyot'nun Magnesia'yı ziyareti sırasında çizdiği ve *stadion*'un da yer aldığı kent panoraması ise ilk kez 1877 yılında Rayet ve Thomas tarafından yayınlanmıştır⁷. Ancak *stadion*'un önemini ilk kez kavrayan yüzyılın sonunda Kern⁸

¹ Bu çizimler bugün, Fransa Ulusal Kütüphanesi (Bibliothèque Nationale de France) el yazmaları bölümünde "Notes des voyages de J. N. Huyot, à Smyrne et en Asie Mineure, à Constantinople, en Egypte et en Grèce, 1817-1821" adı altında NAF 664 ve NAF 691 kodlarıyla saklanmaktadır.

² W.M. Leake, *Journal of Asia Minor with comparative remarks on the ancient and modern geography of that country* (1824), 243-245, 349.

³ M. Michaud – M. Poujoulat, *Correspondance d'Orient* (1834) 375.

⁴ H. E. Strickland – W. Jardine, *Memoirs of Hugh Edwin Strickland* (1858), 94.

⁵ O dönemde Güzel Sanatlar Okulu Kütüphanesi'ne (Bibliothèque de l'École des Beaux-Arts) götürülen Clerget'in çalışmaları bugün de aynı kütüphanede korunmaktadır: O. Rayet – A. Thomas, *Milet Et Le Golfe Latmique: Tralles, Magnésie du Méandre, Priène, Milet Didymes, Héraclée du latmos Fouilles et explorations archéologiques* (1887), 124.

⁶ C. Texier, *Asie Mineure* (1862), 232, 233, 239-246.

⁷ O. Rayet – A. Thomas, age. 117-180.

⁸ O. Kern, "Magnetische Studien", *Hermes* 36, 1901, 514.

olmuş, onu, en azından Magnesia'nın ün kazanmasına neden olan "Λευκοφρυήν" oyunlarının vazgeçilmez bir bölümünü oluşturan "γυμνικοί" ve "ιππικοί" un sergilendiği bir yapı olarak görmüş ve buna kanıt olarak Magnesia yazıtlarını göstermiştir⁹. *Stadion*'un ayrıca *Putia* ve *Panathenaia Agon*'ları için de kullanıldığını yine Kern, yazıtlara dayanarak belirtmektedir¹⁰.

Magnesia'da kent kazılarını ilk kez yürüten Humann'ın kullandığı iki *stadion* çiziminden biri Clerget'ye aittir¹¹. 1900'da Kern'in¹², 1904'de de kazı sonuçlarının bir araya getirildiği Humann'ın geniş kapsamlı yayındaki kent planlarında (Res. 1) yer alan *stadion*, Kohte'ye göre Magnesia'nın en görkemli yapısıdır ve Roma Dönemi'nde tamamen mermerden yapılarak yenilenmiştir¹³. Tanımlamasına göre toprak ve bitki örtüsü altında tamamen ortadan kaybolmuş durumda olan oturma sıraları, mermerden yapılmış olup temelsiz olarak kayaların üzerine oturtulmuşlardır¹⁴. Ayrıca Kohte, Clerget'e dayanarak ayaktaki izleyiciler için bir arka galeriden ve koşu alanına girişi sağlayan bir "ön yapı"dan söz et-

mektedir¹⁵. Alman araştırmacıların yaptığı çalışmaların çok kısıtlı olduğunu, sadece sondajlarla yetinildiğini ve birkaç oturma sırasının ortaya çıkarıldığını O. Kern'in mektuplarından öğreniyoruz¹⁶.

20. yüzyıl başına kadar Magnesia *Stadion*'u konusunda bilinenler bundan ibaretti. 9 Nisan 1907'de Gertrude Bell¹⁷ tarafından fotoğraflanan yapı, 1994 yılında Roos'un Anadolu'daki *stadion* ve hipodromlara ilişkin araştırmasında değinilen ve yangın sonucu ortaya çıkmış sadece bir bölümünün fotoğraflandırıldığı bir yapı olmaktan ileri gidememiştir¹⁸. Saltuk'un¹⁹ Anadolu *stadion*'larını bir araya topladığı kitap ve Magnesia Rehberi²⁰ *stadion*'a değinilen son yayınları oluşturmaktadır.

Magnesia *Stadion*'u, kentin güneybatısında, kuzey-güney doğrultusunda ve Thorax'ın ovaya ulaşan son yamaçlarını oluşturan iki tepenin arasında yer alır. *Stadion*'a, *Theatron*'dan²¹ incir bahçeleri arasından gidilerek ulaşılabileceği gibi, Kent *gymnasion*'undan batıya doğru ilerlenerek de ulaşılabilir (Res. 1). Yapının Leake'in tanımının aksine²² güney

⁹ O. Kern, *Die Inschriften von Magnesia am Maeander* (1900), Nr. 243-246.

¹⁰ O. Kern, *Die Inschriften von Magnesia am Maeander* (1900), 216.

¹¹ C. Humann - J.Kohte - C.Watzinger, *Magnesia am Maeander: Bericht über die Ergebnisse der Ausgrabungen der Jahre, 1891-1893* (1904), 28 vd, Res. 13.

¹² O. Kern, *Die Inschriften von Magnesia am Maeander* (1900).

¹³ C. Humann - J.Kohte - C.Watzinger, age. 28.

¹⁴ C. Humann - J.Kohte - C.Watzinger, age. Res.14.

¹⁵ C. Humann - J.Kohte - C.Watzinger, age. 29.

¹⁶ A. Kirchner, *Otto Kern, Sein archäologisches Wirken. Eine Biographie der Jahre 1883-1897*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (2007), Martin Luther Üniversitesi.

¹⁷ <http://www.gerty.ncl.ac.uk>, Res. F_053 (Tarih: 15.12. 2009)

¹⁸ P. Roos, "In search of ancient stadia and hippodromes in Anatolia" *OpAth* 20, 1994, 183, Res. 4.

¹⁹ S. Saltuk, *Antik Stadyumlar* (1995), 48-77.

²⁰ O. Bingöl, *Menderes Magnesiası* (1998), 88; O. Bingöl, *Menderes Magnesiası* (2007), 171-173.

²¹ O. Bingöl, *Theatron, Magnesia on the Meander*, MMM1 (2005).

²² W.M. Leake, age. 243-245, 349.

tarafında tek bir *sphendone*'ye sahip "U" planlı bir yapı olduğu, kuzeyindeki bir "Anıtsal Kapı"dan *arena*'ya girildiği, uzunluğunun Clerget'ye göre 185,90 m olduğu, ayaktaki seyircilere yönelik tonozlu galerilerinde giriş ve çıkışların yer aldığı *stadion*'un bilinenlerinin başında gelir. Ayrıca *proedria*'lardan, oturma sıralarındaki yazıtlardan ve izleyiciler için bir çeşme yapısından da söz edilmektedir²³.

1984 yılında başlatılan Magnesia Kazıları'nda sürekli gözlemlediğimiz *stadion* konusundaki düşüncelerimiz, yapının doğanın gücü altında yok olmasını seyretmekten başka bir girişimde bulunulamayacağı şeklindeydi. Tribünler, yoğun ağaç ve çalı örtüsü altında tamamen ortadan kaybolmuş durumdaydı. *Arena*'nın en az 3-4 m yüksekliğinde toprakla dolmuş olduğu görülüyordu. Ayrıca *sphendone*'nin güneybatısı, *arena*'ya kadar kayan büyük bir toprak kitlesiyle kapanmış, daha sonra o bölüm de ormana dönüşmüştü. Bitki örtüsünün oturma sıralarına zarar vermiş olduğu da çalılarının arasından görülebilmekteydi. Tüm bu olumsuz tablonun yanı sıra, *stadion*'un yukarıda değinilen yayınlardan bilinen bazı önemli özelliklerini yansıtan ve çok iyi korunmuş bölümlerinin varlığına ilişkin izlenimler de edinilmişti.

Stadion, yapının büyüklüğü, çalışma olanaklarının sınırlılığı, uzun bir çalışma süresini gerektirmesi, konservasyon, restorasyon uygulamalarının getireceği sorunlar ve tüm bunlardan sonra bir de

elde edilecek bilimsel sonuçların tatmin edici olmama olasılığı gibi faktörler göz önüne alındığında, pek de kolay kolay kazı programına alınmasına cüret edilecek bir yapı değildir. Türkiye'de *stadion* kazılarının pek fazla olmamasının bir nedeni, belki de ülkemizdeki *stadion*'ların birçoğunun, bu değinilen sorunlara hiç bulaşmadan, ya hiç kazı yapmadan ya da küçük çaplı kazı ve sondajlarla araştırılabilmelerine olanak tanıyor olmasından kaynaklı olabilir²⁴. Bazı *stadion*'lar ise ne yazık ki, neredeyse hiç bir araştırmaya konu olmadan, ya da doğruluğu onanmamış bir takım bilgiler dışında, hiçbir çalışma yapılmaksızın ortadan kaybolmaktadır. "Magnesia *Stadion*'un bu duruma düşmesine izin verilemez" diye düşünerek ve yapı hakkında bilinenlerle ilk izlenimlerimizi doğrulamak amacıyla 2004 yılında küçük bir kazıyla *stadion* çalışmaları başlatılmıştır.

STADION KAZILARI 2004

Stadion'daki ilk kazı sezonundan önce yoğun ağaç ve bitki örtüsü ile kaplı olan yapıda, yaklaşık bir ay boyunca kapsamlı bir ot ve ağaç temizliği yapılmıştır. Bu çalışmalar, tribünlerin en iyi korunmuş bölümlerinin olduğu ve arka-larındaki yüksek istinat duvarlarının korunduğu, yapının güneyinde yoğunlaştırılmıştır (Res. 2a, b).

İlk kazı çalışmaları, yapının genel mimari yapısını anlamaya ve gelecek yıllarda yürütülecek çalışmaların konum

²³ C. Texier, age. 232, 233, 239-246.

²⁴ S. Saltuk, age. 48-77.

ve kapsamının belirlenmesine yönelik olarak planlanmış ve uygulanmıştır.

Stadion'da 2004 kazı sezonunda 10 gün gibi kısa bir süre içerisinde yürüttüğümüz çalışmalar sonucunda, ileride *stadion*'da yürütülecek çalışmalar için yol gösterecek daha somut bilgilere ulaşılmıştır. Bunun için de, *stadion*'un sağlıklı ve tam bir kesitinin elde edilebileceği, yapının güneydoğu çeyreğindeki bir *kerkis*'de çalışmalara başlanmıştır. Amaç, tribünlerdeki, *kerkis*'lerin sınırlarını, yanlarında yer alan merdivenleri, üst, orta ve alt *diazoma*'yı saptayabilmek ayrıca aşağıda *podium* ve *arena*; yukarıda ise galeri ve istinat duvarları konusunda bilgi edinebilmeye yönelik olmuştur. Yapılan çalışmalar sonunda, bir *kerkis*'in üst oturma sıraları tüm genişliğiyle, *kerkis*'ler arasındaki merdivenlerden biri, tüm tribün yüksekliğince, *diazoma*'lar ile *podium*, kesit verebilecek ölçüde ortaya çıkarılmıştır. *Proedria*'lar ve oturma sıraları ile merdivenleri oluşturan basamakların bazıları yukarıdaki galeri duvarlarının yıkılmasından etkilenerek yerlerinden oynamış ve tahrip olmuş şekilde bulunmuştur (Res. 3). Yamaçtan akıntı ile gelerek, *stadion*'u zamanla tamamen örten toprak tabakasının içinde galeri duvarlarına ait moloz taşlar, oturma bloklarının mermer parçaları ve çok az sayıdaki döktüntü seramiğin dışında, arkeolojik hiçbir buluntu ile karşılaşmamıştır.

STADION KAZILARI 2007

2004 yılındaki çalışmaların ardından, 2007 yılında, eldeki olanaklar ile *stadion*'daki kazı çalışmalarına devam edilmiştir.

Çalışmalara, doğu ve batı tribünlerindeki 2004 yılından sonra yeniden yoğunlaşan bitki örtüsünün kaldırılmasıyla başlanmıştır. İki hafta süren bu temizlik çalışması sonunda, doğu ve batı tribünde toplam 2,50 x 30 m ölçülerindeki 7500 m² lik bir alan, maki, domuz bağı, karaağaç ve benzeri yabani ağaçlardan oluşan bitki örtüsünden tamamen arındırılmıştır. Her iki tribünün kuzeye bakan yarılarında yer alan ve yaklaşık beşer *kerkis*'den oluşan ormana dönüşmüş bölümler ise olduğu gibi bırakılmıştır.

2007 yılında, doğu tribünün *analemma* duvarını tespit etmek için tribünün kuzey bitimi temizlenmiş ve burada *analemma* duvarı, yıkıntısıyla birlikte açığa çıkarılmıştır. Yapının batı galerisinin önü ise kısmen de olsa temizlenmiştir. Bu çalışmaların ardından ise doğu tribünlerinde, VI. ve VIII. *kerkis* kısmen dolgu tabakasından arındırılmış, VII. *kerkis*'in oturma sıraları kısmen açığa çıkarılmış, IX, X. *kerkis*'ler, X.nun alt güney köşesi dışında tamamen ortaya çıkarılmıştır. Bu iki *kerkis*'in *podium*ları ise aralarındaki merdivenlere bakan yarılılarıyla *arena* seviyesine kadar açılmıştır. Dönem sonunda ulaşılan görüntü ve elde edilen sonuçların, çalışmaların ancak ek bir ödenekle yürütülebileceğini ortaya koymasına üzerine, ek bir "proje" hazırlanmasına karar verilmiştir.

Yapılan başvurunun Tübitak tarafından olumlu karşılanması sonucu, “*Magnesia Stadionu’nun Yapısal ve Sosyokültürel Özelliklerinin Bilimsel Açıdan Araştırılması*” başlığı altında üç yıllık bir projenin uygulamaya konulması olanağına kavuşulmuştur.

STADION KAZILARI 2008

2008 yılı yaz döneminde, *stadion* çalışmaları yapının güneydoğu köşesindeki galerilerde, doğu tribündeki IX-X. *kerkis*’lerde, yine doğu tribündeki VIII-X *kerkis*’lerin podyum önlerinde, kuzeydoğu *analemma*’da ve *Hyspleks*’li Giriş Yapısı’nda yapılmıştır. *Analemma* duvarı ve Giriş-Yapısı arasındaki ilişkinin kısmen açığa çıkarılabilmesi amacıyla yönelik kazılar ise 2008 yılı güz döneminde gerçekleştirilmiştir.

Stadion kazı çalışmalarını olumsuz etkileyen en önemli faktör, yapının üstünün tamamen kapanmasına neden olan dolgu topraktır (Res. 4). Yapının galeri, tribün bölümleri ile podyumun önündeki *arena*, alt tabakaları sadece yağmurla süzülüp gelen mil toprağından, daha üst tabakaları ise, yer yer önüne katarak taşıdığı yapı malzemesiyle karışarak heyelanla gelen, 3-7 m yüksekliğinde değişen bir dolgu tabakası altında kalmıştır. Toprağı bu hareketi sırasında, yapının özellikle galeri bölümleri oldukça hasar görmüş, tribünleri oluşturan oturma sıraları tahrip olmuştur.

Galeri ve tribünleri tamamen kaplamış olan dolgu toprak, yaptırılan saç

kızaklardan oldukça iptidai bir yöntemle aşağıya *arena*’ya kaydırılarak, galeri ve tribünlerin dolgu topraktan arındırılmasına çalışılmıştır. Bu uygulamanın yapılabilmesi, kızakların, toprağıın kayabilmesi için gerekli eğime yerleştirilmesine bağlı olduğundan, bunu sağlamak için öncelikle podyumun önündeki dolgu toprağıın kaldırılma işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar yaz döneminde sadece IX. ve X. *kerkis*’ler önünde gerçekleştirilmiştir. Güz döneminde ise *sphendone*’nin doğu yarısı ile VII-IX. *kerkis*’ler arasındaki dolgunun öngörül­düğü şekilde, *arena* tabanına yakın bir seviyeye kadar kepçe ile kaldırılma işlemi tamamlanmıştır. Bu bağlamda güneydoğu *sphendone*’nin önünde, 19 m uzunluğunda, 3 m genişliğinde ve yüksekliği de 2,5–3 m arasında değişen mil dolgu kaldırılmıştır. Aynı işlem VII-IX. doğu *kerkis*’ler önünde de 43 m uzunluğunda, 3 m genişliğinde ve 0,80-0,40 m yüksekliğinde bir alanda gerçekleştirilmiştir. Daha sonra *sphendone*’nin önü ile VI. *Kerkis*’in sonu arasında doğu tribünlerin önünde kalan, 4 m genişliğinde ve toplam uzunluğu yaklaşık 100 m olan alandaki dolgu toprak, tesviye edilerek *arena*’nın olası *spina*’sına yakın ve ona paralel 4 m genişliğindeki bölüm daha milden arındırılarak bir tampon kuşak oluşturulmuştur.

Stadion’da yapılan çalışmalarla edilen veriler doğrultusunda, önce yapı bölümlerinin kesin olarak tanımlamaları gerçekleştirilmiş ve bundan sonraki çalışmalar sırasında sadece bu tanımların

kullanılması öngörülmüştür. Buna göre, *stadion* beş ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler hem uygulama, hem de ulaşılması amaçlanan araştırma önceliklerine koşut olarak şöyle sıralanmaktadır:

1. Galeriler
2. Tribünler
3. Podyum
4. *Hyspleks*'li Giriş Yapısı
5. Analemma

Bu bölümlerin kendi içlerinde belirlenen alt bölümlerinin tanımları, terminolojik kavramların (*sphendone*, *diazoma*, *analemma*, vb.) yanı sıra, yön (doğu tribün, batı tribün gibi) sayı (I. II. III... *kerkis* gibi), konum (alt *diazoma*, üst *diazoma*) konusunda bilgilendirici tanımlardır.

Galeriler, yapıyı çevreleyen en üstteki bölümdür. Farklı yapı katlarından oluşur. Galeriler yukarıdan gelen izleyicilerin yapıya girdikleri, daha çok ayakta izleyicilere yönelik bölümlerdir.

Galerilerin altında **tribünler** yer alır. Doğu ve batı tribünler at nalı ya da "U" planlı olarak tanımlanan yapının iki uzun kenarında yer alır, yarım yuvarlak olan bölümün adı "*sphendone*"dir. *Kerkis*'ler, izleyiciler için oturma sıraları, aralarında bunlara ulaşmak üzere merdivenler ve bu sıraları yatay bölümlerle birbirinden ayıran *diazoma*'ların arasında kalan oturma bölümleridir. Tribünlerin ana öğelerini oluştururlar. *Kerkis*'ler, üst *diazoma*, orta *diazoma* ve

alt *diazoma* olarak tanımlanan yollarla birbirlerinden ayrılırlar. Orta *diazoma*, tribünleri (*cavea*) alt ve üst *cavea*'ya bölmektedir. Yapılan ölçümlere göre doğu ve batı uzun tribünlerde 11'er; *sphendone* de ise beş *kerkis* bulunmaktadır. Böylece yapının 27 *kerkis*'den oluştuğu anlaşılmaktadır. Çalışmaların gerçekleştirildiği bölümleri tanımlarken, *kerkis* numaraları yol gösterici olacaktır. Bu numaralar kuzeydoğudaki ilk *kerkis*'in, I. *kerkis* olarak alındığı bir sıralamayla güneye *sphendone*'ye oradan kuzey batıdaki son *kerkis*'e uzanan bir sıra izleyecektir.

Aşağıda, tribünlerin önünde ise, galeri ve tribünlerin oturduğu büyük kütleli önden destekleyen, *arena*'dan yükselmesini sağlayan **podyum** yer alır. Podyum *diazoma*'sı (*pedalion*) *kerkis*'lerin arasındaki merdivenlerin, *arena*'ya kadar ulaşmalarını sağlayan merdivenlerle bölünmüştür. Böylece podyum, genişlikleri *kerkis*'ler kadar olan bölümlere ayrılmış olmaktadır. *Arena*, izleyicilerin orada bulunmalarına neden olan sportif yarışmaların yapıldığı yerdir.

Bu yarışmalardan bazıları, *sphendone*'nin tam karşısına gelen ve arenaya girişe olanak sağlayan anıtsal "*Hyspleks*'li Giriş Yapısı"nda başlatılmaktadır.

Hyspleks'li Giriş Yapısı'nın her iki yanında 27 *kerkis*'den oluşan tribünlerin kuzeydoğudaki ilk (I.) ve kuzeybatıdaki son (XXVII.) *kerkis*'inin kuzey cephele-

rini sağlam birer duvarla destekleyen *analemma* duvarları bulunmaktadır.

Yukarıda kısaca yıllara göre özetlediğimiz *stadion* kazı çalışmaları aşağıda yapının bölümlerine göre ve yıllık çalışma başlıkları altında daha detaylı olarak sunulmuştur.

GALERİLER

Batı Tribün- Galeri Kazıları 2007

Temizlik çalışmalarının sona ermesiyle *stadion*'un batı yamacında yer alan galerilerin önünde kazı çalışmalarına başlanmıştır. Bu bölümde ortalama 1,5 m'lik dolgu toprak kaldırıldıktan sonra galerilerin üst yapısına ait çatı kiremitlerinin bulunduğu tabakaya ulaşılmış ve bu bölümdeki çalışmalara bu seviyede son verilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda batı yamaçta, tabanlarına ulaşılammış olmakla birlikte, toplam 27 adet galeri açığa çıkarılmıştır. Bu galerilerin önünde bir adet üzeri yazıtlı arşitrav bloğu, birisi yazıtlı 0,54 m çapında dört adet sütun parçası ve duvarlara ait bloklar bulunmuştur.

Açılan galerilerden güneyde yer alan üç tanesinin önünde tabanı tespit etmeye ve *diazoma* ile bağlantısını ortaya çıkarmaya yönelik olarak seviye indirme çalışmaları yapılmıştır. En güneydeki galerinin önünde taban dolgusuna ulaşılmış ve *diazoma* ile bağlantısı tespit edilmiştir. Taban dolgusundan itibaren kemerin toplam yüksekliği 3,40 m, kemer ayağı yüksekliği 2,62 m, genişliği 2,16 m, derinliği 0,62 m, kemer ayağı

genişliği de yine 0,62 m'dir. Galeri genişliği ise 3,40 m'dir. Bu alanda yapılan çalışmalarda *kerkis*'in en üstünde yer alan *proedria*'lar ve *diazoma* taban dolgusu da açığa çıkarılmış ve çalışmalar sonlandırılmıştır.

Doğu Tribün- Galeri Kazıları 2008 (Resim 5-6)

Galerilerdeki yapılaşmayı ortaya çıkarmayı amaçlayan çalışmalar için galerilerin en yüksek seviyede korunduğu güneydoğu köşe özellikle seçilmiştir. Çalışmalar *sphendone*'nın ilk *kerkis*'ine kadar ilerletilmiştir.

Yapının üst bölümünde yer alan galerilerin aynı zamanda istinat duvarları olarak inşa edilmiş duvarlarından oluşan mimari doku sistemi hakkında bilgi edinmek için çalışmalar bu alanda daha da yoğunlaşmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda şu ana kadar en azından üç kademeli bir istinat duvarı ve önlerinde galeri sisteminin varlığı saptanarak kısmen açığa çıkarılmaları mümkün olmuştur. 2008 yılı kazılarından elde edilen veriler, bu galeri/istinat sisteminin, kuzeye doğru bölüm bölüm yükseldiğini, *sphendone*'ye kadar ulaştığını ortaya koymuştur. Galeriler, görüldüğü kadarıyla, doğu tribünlerin kuzeydeki başlangıcını oluşturan I. *kerkis*'den itibaren belli aralıklarla, belli yüksekliklerle ve hemen üst *diazoma*'nın arkasında konumlanan tekil bir duvar olarak başlamaktadır. Arazinin kuzeyden güneye doğru giderek artan eğimine uygun olarak yaklaşık IX. *kerkis*'den itibaren bi-

rinci galerinin üstünde, ikinci bir galeri katının oluşmuş olduğunu; XI. *kerkis*'le birlikte *sphendone*'ya dönüşün başladığı noktadan itibaren ise üçüncü bir istinat duvarı kademesinin varlığı açıkça saptanmış olmaktadır. Hatta topografya göz önüne alındığında bu sistemin *sphendone*'nin arka bölümünde en azından bir dördüncü kademeyle desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

I. Galeri 2008

Bu bölümün oldukça tahrip olmuş ve X. *kerkis*'den itibaren güneye doğru neredeyse yıkıntı bloklarla ayırt edilemeyecek durumda olduğu görülmüştür. Oldukça tahrip olmuş durumdaki bu alanda çalışmalar bu yıl için üst *diazoma*'ya paralel olarak kuzeyde IX. *kerkis*'in hemen kuzeyiyle sınırlandırılmış ve *sphendone*'ye doğru yoğunlaşmıştır. Alanda taban seviyesine inilmiş ancak taban blokları çok az kısımda tespit edilebilmiştir. Batı tribündeki aynı kotta yer alan galeri yüksekliği 4,20 m olarak tespit edilmesine rağmen, buradaki korunan en yüksek seviye 2,10 m olarak ölçülmüştür. Ortaya çıkarılan galeri duvarlarında, batı yamaçta olduğu gibi özensiz ve bir ya da iki satırı geçmeyen grafiti tespit edilmiştir. Grafitiler kireç taşı bloklar üzerine yazıldığı için oldukça tahrip olmuştur. Ancak yine de okunabilir durumdadırlar. I. galeri sisteminin genişliği 3,70 m olup kemer ayakları arasındaki mesafesi 2,30 m'dir. Kemerlerin derinliği 0,74 m'dir. Ayak genişliği ise 0,65 m olarak ölçülmüştür.

Güneye doğru devam eden çalışmalarda, hemen hemen *sphendone*'ye dönüşün başladığı yerde bulunan, daha önceki yıllardan varlığı bilinen "çeşme yapısı" büyük ölçüde temizlenerek ortaya çıkarılmıştır (Res. 7). I. galeri taban seviyesinden 0,75 m yükseklikte ve 0,70 m içeride çeşmenin 1,60 x 2,35 m ölçülerindeki podyumu yer almaktadır. Taban döşemesi bulunmayan podyumun kireç harçlı dolgusu açığa çıkarılmıştır. Arkası yarım daire planlı olan çeşmenin yarıçapı 1,90 m olup, derinliği ise 0,83 m'dir. Kurnanın oturduğu alan önünde 1,50 m ve 1,05 m'lik iki mermer blok yer almaktadır. Çeşmenin tabandan mevcut en yüksek noktası 2,40 m'dir. Çeşme içinin kırmızı renkli bir sıva (*stucco*) ile kaplı olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda çeşmenin üst yapısına ait muhtemelen tacının parçası olduğu düşünülen bir blok parçası ele geçmiştir. Çeşmenin iki yanındaki kuzeye ve güneye dönük merdivenlerle I. galeriden II. galeriye çıkış sağlanmaktadır (Res. 8). Güneyde merdivenin beş basamağı tespit edilmiştir. Basamağın uzunluğu 1,10 m, yüksekliği 0,35 m ve derinliği ise 0,30 m'dir. Kuzeydeki merdivenin basamakları ele geçmemiş ancak basamakların temeli ortaya çıkarılmıştır. Basamakların yan duvarında, renksiz, çok düzgün olmayan sıva bulunmaktadır.

II. Galeri 2008

Topografyanın güneye doğru yükselmesi nedeniyle inşa edildiği düşünülen bu bölümde X. *kerkis*'den itibaren

güneye doğru izlenebilen istinat sistemi, yine *plaster*'ler tarafından desteklenen bir duvardan oluşmaktadır. Duvar orta boyutta kare ve dikdörtgen taşlardan örülmüştür. *Plaster*'lerde, I. Galeri *plaster*'lerinde de görüldüğü gibi büyük boyutlu taşlar kullanılmıştır. Bu duvarın da arkasında moloz dolgu bulunmaktadır.

II. galerideki çalışmalarda da taban seviyesine kadar inilmiş ve galeri genişliği 4,50 m olarak tespit edilmiştir. Arka duvar genişliği 1,50 m olup *sphendone*'ye kadar ki uzunluğu 0,35 m'dir. Kemer ayakları arası genişliği 2,90 m'dir. II. Galeri'nin özgün yüksekliği tespit edilememiştir.

III. Galeri 2008

Sphendone'ye dönüşle birlikte II. galeri istinat duvarında bir açıklık ve hem kuzey hem de güney yönde üst kota (III. galeri) çıkan iki merdiven tespit edilmiştir. II. galeriden merdivenlere geçişi sağlayan açıklık 1,50 m genişliğinde olup sahanlık bölümü merdiven basamaklarıyla aynı oranda 1,20 m genişliğindedir. Basamakların yüksekliği ve derinliği 0,30 m olarak ölçülmüştür. Kuzey tarafa çıkan merdivende sekiz basamak, güney tarafa çıkan merdivende ise altı basamak tespit edilmiştir. Basamaklarla çıkılan üst bölüm ise tamamıyla bir yıkıntı durumunda olduğundan III. galeri kotundaki yapısal durum hakkında bu yılki çalışmalar sonucunda yeterli bilgi elde edilememiştir.

TRİBÜNLER

Doğu Tribün - Üst *Diazoma* Kazıları 2007

IX. *kerkis*'in üst *diazoma*'sının kuzeyden itibaren 4,5 m'lik bir kısmı açılarak burada taban seviyesi tespit edilmiştir. Mermerden yapılan taban döşeme blokları 93 x 120 ile 80 x 92 cm arasında değişen farklı ölçülerdedir. *Diazoma* genişliği 2,60 m genişliğindedir. *Diazoma*'da yapılan çalışmalarda alt yüzü yazıtlı bir sütun parçası, galeri tabanına ait olması muhtemel mermer döşeme blokları ile oturma sıralarına ait parçalar bulunmuştur.

Doğu Tribün-Üst *Diazoma* Kazıları 2008

IX. ve X. *kerkis*'lerin arkasında yer alan üst *diazoma* tamamen ortaya çıkarılmıştır. IX. *kerkis*'in kuzeyinde bulunan merdivenlerin hizasında, kuzey yönüne doğru olan çalışmalar sonlandırılmış ve çalışmalar daha çok güney yönünde *sphendone*'ye doğru devam ettirilmiştir. Yapılan çalışmada üst *diazoma*'nın tabanı tespit edilmiştir. IX. *kerkis*'in üst *diazoma*'sının taban döşemesi sağlam olarak tespit edilmişken, X. *kerkis*'in arkasında yer alan bölümün güneyden itibaren 6,00 m'lik bölümünde tespit edilememiştir. *Kerkis*'ler arasında yer alan merdiven hizalarında *diazoma*'nın arka duvarında 2,10 x 3,40 x 1,50 m ölçülerinde merdiven boşluğu olduğu düşünülen açıklıklar tespit edilmiş, ancak şimdilik merdivenlere ait herhangi bir ize rastlanmamıştır. Açılan

tüm alanda üst *diazoma* genişliği 2,50 m genişliğinde olup tabanda farklı boyutlarda mermer kullanılmıştır (Res. 9). Mermerden yapılan taban döşeme blokları 93 x 120 ile 80 x 92 cm arasında değişen farklı ölçülerdedir. Ancak bu 2,50 m genişliğin ortalama 0,45 m'lik bölümü izlerden de anlaşıldığı üzere üst *diazoma* arka duvarını oluşturan dolgu ve *orthostat* bloklarının kapladığı bölümdür. *Diazoma*'nın açılan kısmının en kuzeyinde bulunan 1,40 x 1,02 x 0,23 m ölçülerinde kabartmalı bir *orthostat* bloğu, *diazoma* arka duvarının da podyumda olduğu gibi kabartmalı *orthostat* bloklarıyla kaplı olduğunu ortaya koymuştur (Res. 10). Bu *orthostat* bloğunun yüksekliği kazı çalışmaları sırasında bulunan taç ve topuk profillerinin yüksekliğiyle birleştirilince *diazoma* arka duvarının yüksekliği olan 1,46 ya eşitlenmiştir.

Doğu Tribün-Kerkis Kazıları 2004

Yapılan kazı çalışmaları sonucunda; kuzey-güney doğrultusunda ve X. *kerkis*'in, uzunluğu 15,00 m olarak saptanmış, üstten ilk üç oturma sırasının tamamı ile dördüncü ve beşinci oturma sıralarının büyük bir kısmı, *kerkis*'in üstündeki *diazoma*'nın bir bölümü ile birlikte ortaya çıkartılmıştır. Bu çalışmalarla, oturma sıralarının en arkasında yer alan koltukların yüksek arkalıklara sahip oldukları ve bu arkalıklarda yazıların yer aldığı şeklinde zamanımıza ulaşan bilgilerle, kendi yaptığımız saptamaların doğrulandığı görülmüştür. Aşağıla-

ra kayan bloklar yerlerine yerleştirildiklerinde önemli epigrafik bilgilere ulaşılacağı ortadadır.

Kerkis ile bağlantılı yürütülen ve basamakların saptanmasına yönelik çalışmalar ile de X. *kerkis*'in kuzeyinde yer alan merdivenin alt *diazoma*'ya kadar olan bölümü tamamıyla ortaya çıkarılmıştır. Merdivenin iki yerde eksik yedi bloğu dışında tamamının mevcut olduğu görülmüştür. Üst *diazoma*'dan, kuzeydeki merdivene kadar, doğuya doğru sürdürülen kazı çalışmaları sonucunda, üst *diazoma*'nın doğusunda, *diazoma* istinat duvarının doğu bir kısmı ortaya çıkartılmıştır. Bu çalışmalarından sonra, X. *kerkis*'in kuzeyindeki merdivenin 15 m (bir *kerkis* uzunluğu) güneyinde, sondaj niteliğinde yapılan kazılarla, bu *kerkis*'i güneyden sınırlayan merdivenin de üstten sekiz basamağı ile X. *kerkis*'in kuzeyindeki *kerkis*'in iki oturma sırası daha ortaya çıkartılmıştır. Yapılan ilk tespitler sonucu kısmen ortaya çıkartılan X. *kerkis*'inin en üst oturma sıralarının *proedria* niteliğinde olup arkalıklarıyla tek bir bloktan yapılmış oldukları anlaşılmıştır. *Proedria*'ların arkalıklarında ön yüzde ve oturma yerlerinde *topos* yazıtlarının olduğu anlaşılmıştır (Res. 11-12).

Yine aynı şekilde, *proedria* sırasının altındaki oturma sıralarında da, *topos* yazıtlarına benzer nitelikte, harf ve monogramların sistematik olarak kullanıldığı saptanmıştır.

Doğu Tribün-Kerkis Kazıları 2007

Doğu tribünde yapılan kazı çalışmalarına, X. *kerkis* olarak adlandırılan ve 2004 yılında bir kısmı açılmış alan *kerkis*'in açılmasıyla başlandı. Bu *kerkis*'in üst *cavea*'sı tamamen, alt *cavea*'sının da kuzey yarısı kazılarak oturma sıraları açığa çıkarıldı. Büyük bir kısmı korunmuş olan *kerkis*'in üst *cavea*'sında yer alan oturma sıralarının büyük bir bölümü üzerinde yazıtlar ortaya çıkartılmıştır.

X. *kerkis*'in hemen kuzeyinde yer alan IX. *kerkis* de tamamen toprak tabakasından arındırılarak *kerkis*'in oturma sıraları tamamen açığa çıkarılmıştır. IX. *kerkis*, X. *kerkis*'e nazaran daha iyi korunmuş durumdadır. İki *cavea*'dan oluşan her bir *kerkis* 16 m genişliğindedir. Her iki *cavea*'da da 13 olmak üzere, toplam 26 oturma sırası bulunmaktadır. Oturma sıralarının derinliği 0,85 m'dir. Bunun 0,50 m'si ayak koyma bölümü, 0,35 m'si ise oturma bölümüdür. Oturma sırası yüksekliği 0,40 m'dir. Orta *diazoma*'nın genişliği 0, 80 m olarak ölçülmüştür. Üst *cavea*'da yer alan *proedria*'ların arkalıkları yüksekken, alt *cavea*'da yer alan *proedria*'ların arkalıkları *cavea*'nın eğimine uyumlu olarak daha alçaktır. Toplam 52 basamaktan oluşan iki *cavea* arasındaki merdiven genişliği 0,90 m'dir. Her bir merdiven bloğunun yüksekliği 0,30 m, derinliği ise 0,24 m olarak ölçülmüştür. III. ve IV. *kerkis*'lerde, yerinden kaymış olan bazı oturma sırası blokları yerlerine yerleştirilmişlerdir. *Proedria*'lara ait bloklar

cavea üzerinde farklı yerlerde saptanarak yukarıya üst *diazoma*'nın önündeki ait oldukları sıraya geçici olarak yerleştirilmişlerdir.

Doğu Tribün-Kerkis Kazıları 2008 (Resim 13)

2007 yılı kazılarında üst *cavea*'sı tamamen, alt *cavea*'sının ise yarısı kazılmış olan X. *kerkis*'in kazısı gerçekleştirilmiştir. Üst *cavea*'sı göreceli olarak iyi korunmuş durumda olan X. *kerkis*'in alt kaveası oldukça tahrip olmuş durumdadır. Kazı çalışmaları sonucunda mevcut olan oturma sırası blokları temizlenmiş, yerinden kaymış olanlardan yerleri tespit edilebilenler ise geçici olarak yerlerine yerleştirilmişlerdir. Bu çerçevede bir tanesi üst kaveanın alt sırasına ait olmak üzere toplam 16 adet oturma sırası bloğu yerleştirilmiştir. Yerleri tespit edilemeyen büyük parçalar ve mermer yongalar ise ait oldukları X. *kerkis*'in karşısındaki alanda gruplandırılarak sıralanmıştır. Oturma sırası bloklarının bulunmadığı alanlardaki toprak dolgular kazılarak alt yapı dolgusu açığa çıkarılmıştır. Buna göre, oturma sıralarının alt yapısında iki farklı yapım tekniği gözlemlenmiştir. Bazı bloklar, değişik boyutlardaki moloz taşlardan oluşan temeller üzerine otururken, bazılarının ise toprak zemin üzerine oturtulduğu tespit edilmiştir. Moloz taşlardan oluşan temellerde de yine iki farklı teknik tespit edilmiştir. Çoğunlukla düzensiz moloz taşlardan oluşurken yer yer daha muntazam, yaklaşık dörtgen formda taşlar

dan oluşturulmuştur. Bunların yanı sıra alttan ikinci oturma sırasında dolgu olarak ise neredeyse oturma blokları boyutunda traverten blokların kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda doğu tribün IX. ve X. *kerkis*'ler tamamen açığa çıkartılmıştır. En alttaki oturma sırasının önündeki ayak koyma sırasının önünde alt *diazoma* yer alır. Podyum *diazoma*'sı (*pedalion*) olarak da tanımladığımız bu *diazoma*'nın yürüyüş bandının genişliği 1,30 m'dir. Doğu tribünde VII. *kerkis* üzerindeki bitki örtüsünün bıraktığı humus tabakası alınarak büyük ölçüde temizlenmiştir.

PODYUM

Doğu Tribün-Podyum Kazıları 2004

X. *kerkis*'in kuzeyinde üst *diazoma*'dan alt *diazoma*'ya kadar ortaya çıkartılan merdivenin *arena* ile olan bağlantısını saptamak amacıyla kazı çalışmaları *arena* yönünde sürdürülmüştür. Aşağıdaki son oturma sıralarını arasındaki son merdiven basamağından sonra, *arena diazoma*'sı, podyum merdiveni tarafından kesilmekte, daralıp sıklaşarak 6 basamaklı bu merdivenin her iki yanında yanaklar oluşmaktadır. Bu yanaklar arasındaki merdivenden inilerek *arena*'ya ulaşılmaktadır. *Arena*'ya çıkışta, podyumun cephesinde ve merdivenin her iki yanında birer *trophe* kabartması yer almaktadır. Gerekli belgeleme çalışmaları yapıldıktan sonra podyum kabartmasının tahrip edilmemesi amacıyla podyum, kazı toprağı ile tek-

rar kapatılarak kabartma koruma altına alınmıştır.

Doğu Tribün-Podyum Kazıları 2007

IX. ve X. *kerkis*in önünde kuzey-güney yönünde 6 x 5 m boyutlarındaki bir açmada kazı çalışmaları yapılmıştır. 2 m derinliğe kadar dolgu toprak kepçe ile alınmıştır. 2004 yılında kazıldıktan sonra doldurulan bu alanda podyum *diazoma*'sı (*pedalion*) ve podyum yeniden açığa çıkarılmıştır. IX. ve X. *kerkis*in arasındaki merdivenin önündeki bu alan daha sonra kuzeye ve güneye doğru genişletilmiştir. Podyum *diazoma*'sının (*pedalion*) genişliği 1,30 m, podyumun yüksekliği ise 1,54m'dir. Podyum duvarlarında, ikisi IX. ve diğer ikisi X. *kerkis*'de olmak üzere toplam dört kabartma yer almaktadır.

IX. *Kerkis* Podyumu

IX. *kerkis* podyumunun güneyindeki merdiven tarafında bir *herme* kabartması ve bu kabartmanın 4 m kuzeyinde bir kaide üzerinde bir kalkan ve bir sadak kabartması yer almaktadır. Podyum önünde yapılan çalışmalarda, alt yüzünde tek satırlık bir yazı olan bir sütun parçası bulunmuştur. Bu yazı yukarıda söz edilen üst *diazoma*'da bulunan yazı ile aynıdır. Podyum önünde ayrıca üst galeriye ait çok sayıda sütun parçası, bir tüm postament ve çok sayıda kaide parçası, galeri duvarlarına ait traverten bloklar ile oturma sıralarına ait çok sayıda mermer mimari parça bulunmuştur.

X. *Kerkis* Podyumu

X. *kerkis* podyum cephesinde, kuzeyde merdiven kenarındaki *trophe* kabartması 2004 yılındaki kazılardan bilinmektedir. Bu kabartmadan 4 m güneyde ise bir kaide üzerinde bir kalkan ve bir sadak kabartması yer almaktadır. İki kabartma arasında aralıklı olarak yazılmış E Φ E C (EFES) yazısı okunabilmektedir (Res. 15).

Doğu Tribün-Podyum Kazıları 2008

2008 yılı podyum çalışmalarında da 2007 yılının devamı olarak IX. *kerkis* podyumu önünde kuzeye; X. *kerkis* podyumu önünde de güneye doğru kazılara devam edilmiş ve her iki *kerkis*'in podyumları tümüyle açığa çıkarılmıştır.

IX. *Kerkis* Podyumu (Resim 16)

IX. *kerkis* podyumunun güney başlangıcında *in situ* olarak geçen yıl açığa çıkarılan ikisi kabartmalı beş *orthostat*'in dışında, podyumun kalan bölümünde korunmuş altı *orthostat* yıkılmış olarak bulunmuştur. Podyum boyunca uzanan kaidenin tümü *in situ* korunmuştur. Taç bloklarından az sayıda parça açığa çıkarılmıştır. Bu parçalar belgelendikten sonra *orthostat* bloklarından beşi yerlerine yerleştirilmiştir. 2007 yılında yapılan gözlemler ve ortaya konulan varsayımlara paralel olarak, podyum cepheleğinde; yanlarda ve ortada beşer kabartmalı ve bunların arasında ise kabartmasız *orthostat* bloklarının kullanılmış olduğu anlaşılmıştır. Güney kenarda 2007 yılında saptanan *herme* ile kalkan ve sa-

daklı kaideyi içeren iki kabartmadan sonraki üç kabartmasız *orthostat*'dan güneydeki ilki kırık olarak bulunmuştur. İki parçadan oluşan alt bölümü restore edilerek yerine yerleştirilmiştir. Onu izlemesi gereken iki kabartmasız *orthostat* bulunamamıştır. Podyumun tam ortasındaki *orthostat*'da, elinde *kerykeion*'u ve ayağında kanatlı sandaletleriyle bir kaide üzerinde duran çıplak *Hermes* kabartması yer almaktadır. Kabartmanın yüksekliği 0,87 m, genişliği ise 0,58 m'dir. İzleyen üç boş *orthostat*'dan ilki dışında diğer ikisi bulunarak yerlerine yerleştirilmiştir. Dördüncü kabartmanın ise üst kenarı hariç, diğer kenarları tahrip olmuştur. Kabartma yüksekliği 0,90 m, genişliği ise 0,53 m'dir. Bu kabartmada bir kaide üzerinde yer alan ve muhtemelen bir ödülü tasvir eden bir obje tasvir edilmiştir. Bu ödülün bir kumaş ya da giysi olması olasılığının yüksek olmasına karşın, henüz kesin olarak ne tür bir obje olduğu tespit edilememiştir. Bu *orthostat* bloğunu izleyen üç boş *orthostat* bloğundan ilk ikisi bulunamamış, son boş *orthostat* ile son kabartmalı *orthostat* ise bulunmuştur. IX. *kerkis* podyumunun son kabartması, podyumun güney başında da yer alan bir *herme* kabartmasıdır. Her iki *herme* de aynı özelliklerdedir. 0,95 m yüksekliğindeki kabartmanın genişliği 0,32 m'dir. Böylece toplam olarak 17 *orthostat* bloğundan oluştuğunu varsaydığımız podyumda, beş kabartmalı *orthostat*'in tümü bulunmuş,

toplam 12 kabartmasız *orthostat*'ın ise sekizi ortaya çıkarılmıştır.

X. *Kerkis* Podyumu (Resim 17)

IX. podyumda olduğu gibi X. podyum cephesinin yaklaşık olarak 1/3'lük kısmı kazılmış ve güneyden itibaren iki kabartması ile birlikte açığa çıkarılmıştır. *Stadion*'da güneye doğru gittikçe yükselen topografya nedeniyle, bu bölümdeki podyum önünde yer alan mil dolgusu da güneye doğru bir artış göstermekte ve X. *kerkis*'in güneyde sonlandığı yerde yaklaşık 3,5 m'ye ulaşmaktadır. Bu nedenle bu bölümdeki mil dolgusunun ortalama 2 m'lik üst tabakası kepçe yardımıyla kaldırılmış, podyum seviyesine gelindikten sonra kazı çalışmalarına geçilmiştir. X. *kerkis* podyumunu oluşturan *orthostat*'ların tümü üstünde durdukları kaide bloklarıyla birlikte *in situ* olarak açığa çıkarılmıştır. Podyum yüksekliği toplam olarak 1,50 m yüksekliğindedir. Kaide yüksekliği 0,23 m, *orthostat* bloğu yüksekliği 1,05 m ve taç bloğu yüksekliği de 0,22 m'dir. Birkaç taç bloğu yıkılmış olarak bulunmuştur. 2007 yılındaki iki podyum kabartmasına ek olarak bu yıl da üç adet podyum kabartması daha bulunmuştur. IX. *kerkis* podyumunun kuzeyindeki kabartmalar arasındaki boş *orthostat*'ların diğer podyumlarda olduğu gibi üç adet değil de, diğer podyumdakilere nazaran daha geniş iki adet blokla kapatılmış olmasından ötürü podyumun 16 *orthostat* bloğundan oluştuğu tespit edilmiştir. Podyumda farklı genişliklere

sahip *orthostat* bloklarından yine beş tanesinde diğer podyumlarda olduğu gibi kabartmalar yer almaktadır. Bunlardan köşeden güneye doğru birincisi, 2004'den beri bilinen bir *trophe*, ikincisi, 2007'de ortaya çıkarılmış, bir kaide üzerinde duran yuvarlak bir kalkanla bir sadak kabartmasıdır. Üçüncüsü ve aynı zamanda podyumun tam ortasında yer alan kabartma, sol eliyle mızrağını, sağ eliyle de beline takılı olan kılıcını tutan bir savaşçı, ya da *Ares* kabartmasıdır. Kabartma yüksekliği 0,91 m, genişliği ise 0,50 m'dir. Dördüncü kabartma ise yine bir kaide üzerinde duran fakat bu kez dikdörtgen formlu bir kalkanla bir kılıçtır. Kabartma yüksekliği 0,89 m, genişliği ise 0,46 m'dir. X. *kerkis*'in en güneyinde merdiven kenarında yer alan son kabartma ise *kerkis*'in kuzey başlangıcındaki gibi bir *trophe* kabartmasıdır. Ancak diğerinden farklı olarak bu kabartma, yuvarlak bir kalkan üzerinde durmaktadır. Geçen yılki kazılarda açığa çıkan ve bu *kerkis*'in Ephesos'lulara tahsis edilmiş bir *kerkis* olduğunu varsaymamıza neden olan yazının tümünün ortaya çıkarılmasıyla kelime ΕΦΕCΙΩΝ (EPHESION) olarak tamamlanmış ve bu varsayım kesinleşmiştir.

IX. ve X. *kerkis*'lerin dış kenarlarındaki merdivenlerin ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmalar sonrasında komşu *kerkis*'ler olan VIII. ve IX. *kerkis*'lere ait podyumların da ilk kabartmalı podyum *orthostat*'ları açığa çıkarılmıştır. Bunlardan VIII. *kerkis*'in güney köşe podyum

kabartması bir *Nike*'dir. Bir kaide üzerinde durmaktadır. Sağa döndürdüğü ayağının üzerine basmaktadır. Başını da o tarafa çevirmiştir ve ellinde çelenk tuttuğu sağ elini de o tarafa doğru uzatmaktadır. Vücudu ise cephedendir. Yine cepheden olan sol bacak hareketlidir. Dizden bükülü olup, ayak, biraz geri çekilmiş ve ucu ile yere basmaktadır. *Nike* çıplaktır. Omzundan aşağı inen bir örtü göğüslerini açıkta bırakmakta, belden aşağısını örtmektedir. Aşağıya vücudunun önüne doğru indirdiği sol elinde bir palmye dalı tutmaktadır.

XI. *kerkis*'in kuzey köşe podyum kabartması ise şimdiye kadar ortaya çıkarılanlardan oldukça farklıdır. Burada kalın çerçeveli bir dikdörtgen *orthostat* zemininin tüm yüksekliğini kapsamaktadır. Çerçeveyle aynı kalınlıktaki bantlarla ortadan dikine, ikiye; ayrıca yatay olarak iki bantla üç parçaya bölünmüştür. Böylece çerçeve altı dikdörtgen bölüme ayrılmıştır. Üstteki dikdörtgenlerin tabanında ikişer adet üçgen obje yer almaktadır ve kabartmanın tam olarak niteliği henüz kesinleştirilememiştir.

Magnesia Stadion'u, Podyum Cephe Kabartmaları - Örneklem

Magnesia Stadion'undaki gibi podyum cephelerinde kabartmaların yer aldığı başka örneklerin olmadığı bilinen *stadion*'lar incelendiğinde ortaya çıkmaktadır. Bu tip bir uygulamayı kabartma olarak değil de, podyum duvarına yapılmış resimler halinde bir zamanlar görülebildiği bilinen tek örnek,

Pompei'deki *amphitiatro*'dur. Resimler 19. yüzyılda henüz görülebilirlerken, bugün tamamen ortadan kaybolmuşlardır. Resimler hakkında bilgimiz, bu resimleri görerek kopyalarını yapan Niccolini'ye dayanmaktadır²⁵. Ünlü "Pompei *Ampfitiatro*'sundaki Katliam" resmini, 19. yüzyılda Niccoloni'nin verdiği podyum resimlerine ilişkin bilgilere dayanarak ressamlar Zucchi ve de Luca yeniden yapmışlardır²⁶. Özgün resimde sadece birer karalama olarak gösterilen podyum resimlerinin, bu resimde özgün halleriyle verilmiş oldukları görülmektedir. Ayrıca bu resimlerin nasıl kullanıldıkları G. Cel'in bir canlandırmasında da çok açık olarak görülmektedir (Res. 18)²⁷.

Pompei *Ampfitiatro*'sundan üç *Herme* resmi, önlerindeki *phiale*, kalkan ve palmye dalı, yarışmalarda verilen ödülleri sembolize etmekte ve böylece Magnesia ile bir analogi kurulmasına neden olmaktadır (Res. 19)²⁸.

HYSPLEKS'Lİ GİRİŞ YAPISI

2007-2008 Kazıları (Resim 20-21)

Sadece Kohte²⁹ *stadion*'un önündeki bir ön yapıdan söz etmekte, *arena*'ya

²⁵ F. Niccolini, *Archivio Disegni della oprintendenza Archeologica di Napoli; Le case e i monumenti di Pompei disegnati e descritti, Napoli (Part I-III)* (1854-1896), Vol. III/1, Lev. III.

²⁶ F. Niccolini, age. Ek. 32, Vol. IV/1; L. Jacobelli, *Gladiatori a Pompei* (2003), 3, Res. 58.

²⁷ F. Niccolini, age. Vol. IV/2, Lev. XVIII.

²⁸ F. Niccolini, age. Vol. III/1, Lev. 3; L. Jacobelli, Res.48, 50-51.

²⁹ C. Humann – J.Kohte – C.Watzinger, age. 28.

buradan girildiğini belirtmektedir. *Stadion*'un kuzeyinde bu yapıya ait ayaklardan *in situ* olarak görülenler doğu-batı doğrultusunda iki sıra halinde ortaya çıkarılmıştır. Güneyde yer alan sırada üç adet, kuzeyde yer alan sırada ise iki adet olmak üzere toplam 5 adet *in situ* kemer ayağı saptanmıştır. Bu kemer ayaklarının birbirine mesafesi merkezlerinden itibaren 4,30 m'dir. Kuzeyde yer alan sırada ilk kemer ayağından 17,90 m batıda 5. kemer ayağının olması gereken yerde yıkılmış bir ayak bloğu ve iki yana doğru açılan kemer blokları açığa çıkarılmıştır. Yapının çevresindeki ve bazı ayaklarının arasındaki dolgu toprak dışarıya taşınmış, buluntu durumları belirlenen mimari elemanlar, yapının temizlenen tabanına indirilmiş, bir bölümü de yapı dışına taşınmışlardır.

2008 yılında altısı güneyde (A sırası), altısı kuzeyde (B sırası) toplam on iki tane olduğu varsayılan ve birbirlerine 4,30 - 4,50 m mesafede yerleştirilmiş olan kemer ayakları doğudan batıya doğru numaralandırılarak kazı çalışmalarına başlanmıştır. Bu yapının bulunduğu bölümdeki topografya doğudan batıya doğru eğimli olduğundan, doğuda kalan bloklardan A ve B sırasından üçer tanesi tamamen toprak altında kaldıklarından korunabilmiş, batıya doğru eğim azaldığı için ve olasılıkla yüzeyde kalan bloklar zaman içinde herhangi bir nedenle yerlerinden alındığından, sadece oturdukları alanlardaki izleri belirlenebilmiştir. Kazılar sonrasında güney kemer ayağı sırasında yer alan ve doğudan

batıya doğru numaralandırılan A1, A2, A3 kemer ayakları tümüyle; A4 kemer ayağından ise sütunun oturduğu kaidenin profilli topuk kısmı *in situ* olarak bulunmuştur. A5 kemer ayağına zemin teşkil eden taban bloğu yerinden oynamış vaziyette ortaya çıkartılmıştır. A6'ya dair ise ne yazık ki hiçbir mimari unsur gözlenmemiştir. Ölçümlere göre bu ayağın olması gereken yerde yapılan sondajda sadece taban bloğunun oturduğu sertleştirilmiş toprak zemine rastlanmıştır.

"A" sırasında sağlam ele geçen kemer ayakları iki ana bölümden oluşmaktadır. Öndeki (güneydeki) birinci bölüm, *attika* sütun kaidesi taşıyan, kare planlı *postament*'lerdir. Yüksek bir *plinthos* üzerine *attika* profilli kaide ile başlayan *postament*'ler, üstte sütun kaidesinin altında yine profilli bir taçla sonlandırılmışlardır. Ayakların ikinci bölümü bu *postament*'lerin arkasına, (kuzeyine) geniş kenarıyla dayanan dikdörtgen planlı ayaklardır. Bunlar kuzeylerindeki *plaster*'lerle zenginleştirilmişlerdir. Birlikte " T " bir plana sahiptirler. Ayakların kuzey cephelerindeki bu *plaster*'ler, tabana, ayaklar gibi kaidesiz oturmakta, fakat onlardan farklı olarak bir profille taçlandırılmışlardır. Arka *plaster*'ler 2 ve 3. ayaklarda dikdörtgen ayağa tam ortadan dayanırken, doğudaki birinci ayakta doğu kenara dayanmaktadır. Buradan da yapının yan kısmında ve içinde farklı karakterler gösteren ayaklara sahip olduğu anlaşılmaktadır. "T" planlı ayaklarla, öndeki *attika*

kaideli *postament*'lerin yükseklikleri aynıdır.

Bu görünümüyle bir *propylon*'un kemerlerini taşıyan ayaklar oldukları şeklinde bir görünüm sunan bu ayakların, önemli bir özelliği ise onların bir giriş yapısına ait olmalarının yanında arenadaki bazı yarışmaların başlangıç noktası olan "start yeri" ile de ilişkili olduklarını çok açık bir şekilde göstermektedir. Ayakların ön ve arka olarak iki bölüme ayrılmış olmaları ve ön bölümün arkasında yer alan ayrıntılar bu durumu kanıtlamaktadır. Sütun kaidesi taşıyan *postament*'lerin taç bloklarının, arkalarındaki ayakların üst elemanlarıyla aynı bloktan işlenmiş oldukları görünmektedir. Statik bir nedene dayanan bu uygulama *postament*'lerle "T" formulu ayakların aralarının *postament* taçlarının altından başlayarak tabana kadar aralık olmasından kaynaklanmaktadır. Aradaki bu açıklık 20 cm genişliğindedir. Yapının, arenaya girişi sağlayan anıtsal bir giriş yapısı olmasının yanısıra yarışların başlangıç noktası olması bakımından da bir *hyspleks*³⁰ olduğu yapılan bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkmış bulunmaktadır. Aradaki boşluk, blokların iç yüzlerinde karşılıklı açılmış yuvalar, buralara yarışın startının verildiği ve *hyspleks* olarak adlandırılan bir mekanizmanın yerleştirildiğini açıkça göstermektedir (Res. 22-23). Tümüyle ortaya çıkarılmış üç adet ayağın da aynı özelliğe ve donanımına sahip oldukları görülmektedir.

"B" sırasında da korunabilirlik bakımından durum çok farklı değildir. B1, B2 nispeten sağlam ve B3 ise biraz tahrip olmuş olmakla birlikte *in situ* durumda ortaya çıkarılabiliştir. Kazılarda bulunan çok sayıda üst yapı elemanı ve kemer blokları belgelenecek uygun bir yere taşınmıştır.

ANALEMMA

Kuzeydoğu *Analemma* Kazıları 2008 (Resim 24, 25)

Stadion'daki diğer bir çalışma alanı yapıya ulaşımında ilk karşılaşılan bölüm olan kuzeydoğu *analemma* duvarıdır. Yaz sezonunda burada duvarın yıkılmış iç dolgusunu boşaltma işlemine başlanmıştır. Bu çalışmalarla duvarın dış cephe bloklarının alt seviyelerde tümüyle korunmuş olduğu anlaşılmış ve çalışmalara son verilmiştir.

Güz çalışmalarında ise, yaz sezonunda başlanan, duvarın yıkılmış iç dolgusunu boşaltma işlemine devam edilmiştir ve böylece *analemma*'nın önündeki dolgu toprağın büyük bir kısmı kepçe kullanılarak kaldırılmıştır. Yapılan çalışmalarla *analemma*'nın arka, kuzeydoğu köşesi ile ön kuzeybatı köşesi orta çıkarılmıştır. Duvar kenarları pahlı *rektogonal* bloklardan oluşmaktadır. Arka köşede kuzey cephede bir *plaster* oluşturmakta, önde ise bir anta ucu oluşturmaktadır. İnilebilen seviyede duvarın altta bir podyum yaparak genişlediği görülebilmektedir. Bu podyumun yüksekliği 1,5 m kadar olmalıdır. Üst blokları düşmüş, duvarın iç dolgusunun

³⁰ P. Valavanis, *Hysplex. The Starting Mechanism in Ancient Stadia* (1999).

büyük bloklardan oluşan bölümü yer yer oldukça iyi korunmuştur.

KORUMA ÖNLEMLERİ 2008 (Resim 26)

Niyetlenildiği takdirde pek de fazla bir caydırıcılığı olmamasına karşın, hiç olmazsa bazı araç gereç olmaksızın kabartmalara zarar vermek isteyecekleri durdurabileceğine inandığımız şekilde podyumların önlerine parmaklıklar yerleştirilmesi sonucu podyum kabartmaları için bir ölçüde de olsa koruma önlemleri alınmıştır. Acil olarak yapılması gerekli olan bu geçici koruma yönteminin yerine önümüzdeki yıllarda daha çağdaş koruma yöntemlerinin uygulandığı bir ortamın yaratılmasına yönelik planlamalar yapılacaktır.

Prof. Dr. Orhan Bingöl
Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim
Dalı 06100 Sıhhiye/Ankara
e-mail: obingol@humanity.ankara.edu.tr

Araş. Gör. Dr. Görkem Kökdemir
Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim
Dalı 06100 Sıhhiye/Ankara
e-mail:
gorkem.kokdemir@humanity.ankara.edu.tr

Araş. Gör. Muharrem Oral
Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim
Dalı 06100 Sıhhiye/Ankara
e-mail: muharrem.oral@gmail.com

Resim Listesi:

- Resim 1.** Magnesia kent planı, *stadion*'un yeri (Kern 1904, age. iç kapak)
- Resim 2.** 2004 kazı öncesi ağaç ve makilik temizlemeleri sonrası, kuzeyden görünüm.
- Resim 3.** Doğu Tribünü 2004 kazıları sonrası, batıdan görünüm.
- Resim 4.** Doğu Tribün podyum önündeki dolgu tabakası.
- Resim 5.** Doğu Tribün Galeri Kazıları 2007 yılı.
- Resim 6.** Doğu Tribün Galeri Kazıları 2008 yılı.
- Resim 7.** Doğu Tribün Galeri, Çeşme.
- Resim 8.** Doğu Tribün II. Galeri Basamakları.
- Resim 9:** Doğu Tribün, üst *diazoma*.
- Resim 10:** Doğu Tribün üst *diazoma*, Podyum Kabartması.
- Resim 11.** *Stadion proedria*, 1907 (<http://www.gerty.ncl.ac.uk>, Res. F_053, Tarih:15.12.2009).
- Resim 12.** *Stadion, proedria*, 2007.
- Resim 13.** Doğu Tribün, IX. ve X. *kerkis*.
- Resim 14.** Doğu Tribün 2008 yılı kazıları.
- Resim 15.** X. *kerkis*, podyum, Ephesion yazısından bir bölüm.
- Resim 16.** IX. *kerkis* podyum cephesindeki kabartmalar.
- Resim 17:** X. *kerkis* podyum cephesindeki kabartmalar.
- Resim 18.** Pompei *Amphitiatro*'sunda yapılan bir av gösterisi (Niccolini 1854 – 1896, Part IV/2, Lev.18)
- Resim 19.** Pompei *Amphitiatro*'sundan üç *Herme* resmi, önlerindeki *phiale*, kalkan ve palmiye dalı (Niccolini 1854 – 1896, age. Vol. III/1, Lev. 3)
- Resim 20.** Magnesia *Stadion*'u *Hyspleks*'li Giriş Yapısı, doğudan görünüm.

- Resim 21.** Magnesia *Stadion*'u *Hyspleks*'li Giriş Yapısı, doğudan görünüm.
- Resim 22.** Kos *Stadion*'u *hyspleks* (Valavanis 1999, age. Res. 102).
- Resim 23.** Kos *Stadion*'u *hyspleks* (Valavanis 1999, age. Res. 101).
- Resim 24.** Doğu *Analemma* Duvarı, kazı öncesi.
- Resim 25.** Doğu *Analemma* Duvarı, kazı sonrası.
- Resim 26.** Podyum kabartmaları için uygulanan koruma önlemi.

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resim 9

Resim 10

Resim 11

Resim 12

Resim 13

Resim 14

Resim 15

Resim 16-17

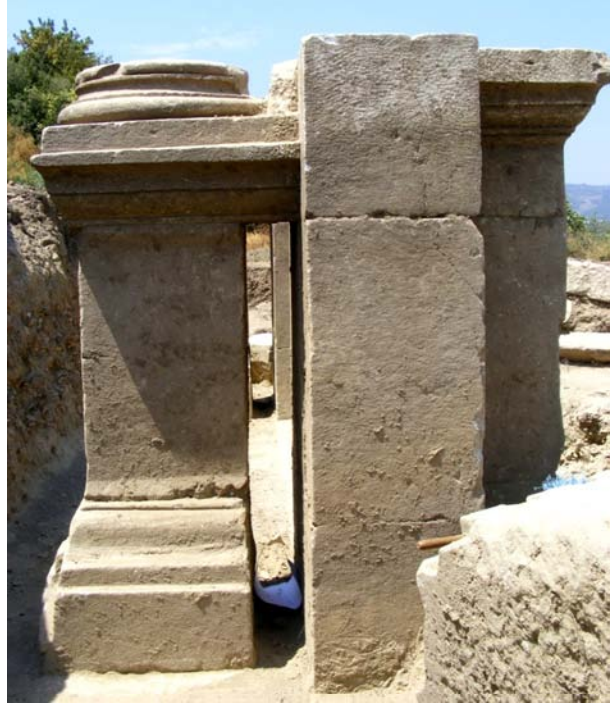
Resim 18

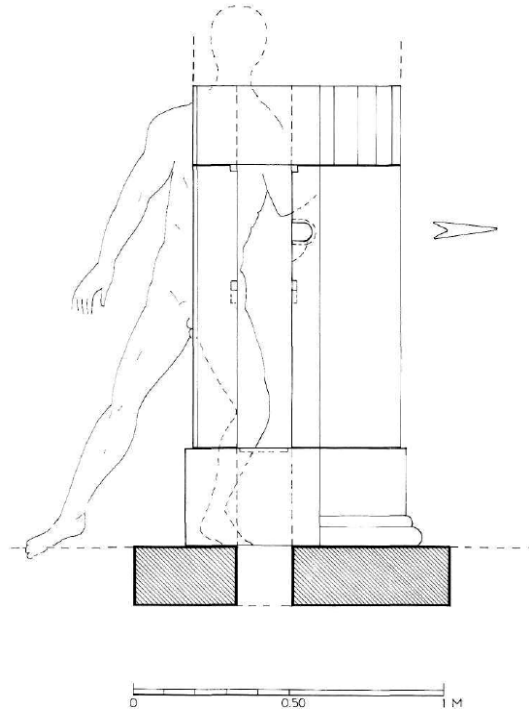
Resim 19

Resim 20

Resim 21

Resim 22

Resim 23

Resim 24

Resim 25

Resim 26

ANADOLU / ANATOLIA DERGİSİ YAYIN İLKELERİ

1- AMAÇ

Anadolu arkeolojisine ilişkin bilimsel yazılar yayımlamak.

2- KAPSAM

Coğrafi olarak Anadolu ve çevre kültür bölgelerini kapsar. Ancak, konu açısından arkeolojinin 3 alt disiplini olan “Prehistorik Arkeoloji”, “Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi” ve “Klasik Arkeoloji” ile sınırlıdır. Anadolu / Anatolia Dergisi yılda bir kez yayımlanır. Makaleler dışında kitap eleştirisi, kazı ve araştırma raporları ile haberler de dergide yer alabilir. Bu kapsamdaki yazılar hakem denetimine tabi olmayıp, editörler kurulunun inisiyatifindedir.

3- MAKALE KABUL ETME KOŞULLARI

Yayın Dili Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca’dır.

Türkçe verilen makalelerin yukarıda adı geçen yabancı dillerde özetleri, yabancı dilde gönderilen makalelerin Türkçe özetleri verilmelidir. Makaleler çift dilde de yayınlanabilir.

Makaleler, öncelikle yukarıda belirtilmiş olan amaç ve kapsama uygun olmalıdır.

Makale 3 kopya basılı metin ile birlikte, MS-Word formatında CD’ye kayıtlı olarak yayın kurumumuza yollanmalıdır.

Özgün olmalı ve daha önce başka bir yerde aynı dilde yayımlanmamış olmalıdır. Ancak, daha önce yapılan bir yayının geliştirilmiş ve yeni bilgilerin eklenmiş olduğu bir çalışma, editörlerin kararına göre yayımlanabilir.

İki ya da daha fazla yazarlı makalelerde yazarların isimleri makaleye olan katkılarına göre sıralanmalıdır. Yazar ya da yazarların akademik unvanları, çalıştıkları kurumları ve “yazışma adresi ya da adresleri” açık olarak ayrı bir sayfaya yazılmalıdır.

4- MAKALE YAZIM KURALLARI

Makalede metin içindeki çizim, fotoğraf, harita, grafik ve benzeri gösterimler 300 dpi çözünürlükte ve TIFF formatında olmalıdır.

Çalışmalarda ana metin iki sütun halinde düzenlenen sayfa düzeni içerisinde, “Garamond” karakteri ile 12 punto kullanılarak yazılmalıdır. Süreklilik gösterir şekilde her sayfa sonuna eklenen dipnotlar ise 9 punto ile “Garamond” karakterinde yazılmalıdır.

Yazılar A4 tipi kağıtlara 1,5 aralıklı olarak yazılmalı ve sayfanın solunda 3 cm, sağında 2 cm bırakılmalıdır.

Her dilde yayımlanan makalenin kısa özeti olmalıdır.

Çalışmada yararlanılan kaynaklar ve kişisel kısaltmalar en sonda belirtilmelidir.

Uluslararası kısaltmalarda, AA 2. Halbband 2005, 329-389, *ArchBibl*, *AJA*, *BCH*, *JHS*, *Der Neue Pauly* dizinlerinden yalnızca biri kullanılmalıdır. Bu dizinlerde yer almayan yayınlar aşağıdaki gibi kısaltılmalıdır:

Arkeoloji ve Sanat Dergisi = *ASanat*
Arkeometri Sonuçları Toplantısı = *ArkST*
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi,
Ankara Üniversitesi = *DTCFD*
Forschungen in Nysa am Mäander = *FiN*

Fouilles de Xanthos = *FdX*
Müze Kurtarma Kazıları Semineri =
MüzeKK
Türk Tarih Kongresi Bildirileri = *TürkTK*

Antik kaynaklar “*LIMC*”e göre
verilmelidir.

Makalede dipnotlar ilk sayfadan
itibaren 1’den başlayarak
numaralandırılmalı, sayfa sonunda
gösterilerek ve kısaltma yapılmadan
kullanılmalıdır.

Örnek: (makale ya da kitap için)

Tek yazarlı ise: Yalçınkaya 1998, 490.

İki yazarlı ise: Yalçınkaya – Kartal
1998, 165.

Üç ve daha çok yazarlı ise: Yalçınkaya
ve diğ. 1998, 235.

Atıfta levha varsa: Yalçınkaya 1998,
Lev. V,3.

Kısaltma listesine göre hazırlanmış
bibliyografya makalenin sonuna
eklenmelidir.

Makale için: Yazar Soyadı, Basım yılı:
Yazar Adı (baş harfi) Soyadı, “Makalenin
Adı”, süreli yayının adı (kısaltmalara
uygun verilmeli ve italik yazılmalı), sayısı,
yılı ve sayfa numaraları belirtilmelidir.

Örnek: (makale için)

Yalçınkaya 1998: I. Yalçınkaya, “La
Grotte d’Öküzini: Généralités dans le
contexte anatolien”, *Préhistoire D’Anatolie.*
Genèse de Deux Mondes, ERAUL 85,2 1998,
489-499.

Kitap için: Yazar Soyadı, Basım yılı:
Yazar Adı (baş harfi) Soyadı, *Yayının adı*
ve yılı belirtilmelidir.

Örnek: (kitap için)

Yalçınkaya 1989: I. Yalçınkaya, *Alt
ve Orta Paleolitik Yontmataş Endüstrileri*
Biçimsel Tipolojisi ve Karain Mağarası
(1989).

Birden fazla baskıya sahip
çalışmalarda, çalışma adının sonunda baskı
numarası üst simge olarak verilmelidir:

Akurgal 1989: E. Akurgal, *Anadolu*
*Uygurlukları*² (1989).

Elektronik kaynaklar

Elektronik kaynaklara (Web sitesi,
CD-ROM vb.) yapılacak göndermelerde
yayının tam adresi/künyesi ve erişim
tarihi belirtilmelidir.

Örnek:

Horejs 2008, B. Horejs, “Çukuriçi
Höyük. A New Excavation Project in the
Eastern Aegean”, : 4 Feb. 2008. Aegeo-
Balkan Prehistory.

http://www.aegeobalkanprehistory.net/article.php?id_art=9, (14 Eylül 2008).

Kullanılan Diğer Kısaltmalar:

- a.dn. : aşağı dipnot
- age. : adı geçen eser
- ay. : aynı yazar
- bkz. : bakınız
- Res. : resim
- Lev. : levha
- Çiz. : çizim
- dn. : dipnot
- vd. : ve devamı
- vdd. : ve devamındakiler
- y.dn. : yukarı dipnot

ANADOLU / ANATOLIA THE PRINCIPLES

Aim

Anadolu / Anatolia aims to publish original contributions to scholarship in the field of Anatolian archaeology.

Scope

The scope is defined geographically as Anatolia and the surrounding regions, and is limited to the fields of Prehistory, Protohistory, Near Eastern Archaeology and Classical Archaeology. *Anadolu / Anatolia* will appear one a year.

Contributions

Articles in Turkish, English, German, and French are welcome. Each submission should include an abstract, not to exceed 200 words, outlining the subject matter. The abstract must be written in English (or German/French) for Turkish articles. For articles in other languages a comprehensive Turkish abstract must be provided. In order for the submissions to be considered for publication, the subject matters must comply with the aims and scope of the publication outlined above. Each contribution is expected to draw on original, hitherto unpublished research. However, the editorial board may occasionally accept a revised and significantly improved version of an old publication.

Preparation of Manuscripts

Manuscripts should be submitted as three hard copies in MS-Word format and one electronic copy (CD). The three hard copies should include copies of all illustrations.

Photographs, drawings and plans should be sent at least in 300 dpi and TIFF format. All illustrations should be numbered and marked on the reverse with the indication of top and other necessary information.

A cover letter providing the title of the article and the author's name, affiliation, mailing address, telephone number and e-mail address should accompany all submissions. In case of articles with more than one author, the names of the authors should appear in the order of their degree of contribution to the work. In order to facilitate the peer-review process, manuscripts should otherwise be prepared with attention to maintaining the anonymity of the author(s).

General Matters of Style

The text should be prepared in MS-Word in double columns, using font style "Garamond" both in body and footnote text with font sizes 12 and 9, respectively.

All parts of the manuscript must be written 1.5 spaced on one side of an A4-size paper. Margins on edges should be 3 cm at the left, 2 at the right and 3 at above and below.

Bibliographical References and Footnotes

For the citation of the periodicals, a single abbreviation system must be used on the basis of *AA* 2. Halbband 2005, 329-389, *ArchBibl.*, *AJA*, *BCH*, *JHS*, *Der Neue Pauly*.

The periodicals which are not included in above mentioned references should be abbreviated as below:

Arkeoloji ve Sanat Dergisi = *ASanat*
Arkeometri Sonuçları Toplantısı = *ArkST*
Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi,
Ankara Üniversitesi = *DTCFD*
Forschungen in Nysa am Mäander = *FiN*
Fouilles de Xanthos = *FdX*
Müze Kurtarma Kazıları Semineri =
MüzeKK
Türk Tarih Kongresi Bildirileri = *TürkTK*

Ancient sources must be cited according to “LIMC”.

http://www.aegeobalkanprehistory.net/article.php?id_art=9, (14 Sep. 2008).

Footnotes should be numbered starting with “1” from the first page and should appear at the bottom of each page.

A full bibliography with a list of all works cited must be appended to the end of the article, arranged in alphabetical order by last name of author.

Example for footnote:

For one author: Yalçinkaya 1998, 490.

For two authors: Yalçinkaya – Kartal 1998, 165.

More than two authors: Yalçinkaya *et al.* 1998, 235.

Example for bibliography (periodical):

Yalçinkaya 1998: I. Yalçinkaya, “La Grotte D’Öküzini: Généralités dans le contexte anatolien”, *Préhistoire D’Anatoie, Genése de Deux Mondes, ERAUL* 85,2 1998, 489-499.

Example for bibliography (book):

Yalçinkaya 1998: I. Yalçinkaya, *Alt ve Orta Paleolitik Yontmataş Endüstrileri Biçimsel Tipolojisi ve Karain Mağarası* (1989).

For the second or revised edition of the book, see example below.

Akurgal 1989: E. Akurgal, *Anadolu Uygarlıkları*² (1989).

Electronic sources

By citing electronic sources (Web site, CD-ROM) the full address or the publication details of the source should be given along with the date of access.

Example:

Horejs 2008, B. Horejs, “Çukuriçi Höyük. A New Excavation Project in the Eastern Aegean”, : 4 Feb. 2008. Aegeo-Balkan Prehistory.

ANADOLU / ANATOLIA

Published by:

Dean of Faculty: Prof. Dr. Rahmi ER
Faculty of Letters
Ankara University

Anadolu/Anatolia (0570-0116) is the official refereed journal of the Archaeology Department of the Faculty of Letters, Ankara University. Published one a year (November). The statements and opinions in the journal are solely those of the individual authors.

EDITOR-IN-CHIEF

Prof. Dr. Işın YALÇINKAYA
(Prehistoric Archaeology)

Assistant Editors

Prof. Dr. Aliye ÖZTAN
(Protohistory and Near Eastern
Archaeology)

Prof. Dr. Harun TAŞKIRAN
(Prehistoric Archaeology)

Assoc. Prof. Dr. Musa KADIOĞLU
(Classical Archaeology)

ADVISORY BOARD

Çiğdem Nur BALKAN ATLI, Istanbul University
Ayşe Gül AKALIN, Ankara University
Orhan BİNGÖL, Ankara University
Angelos CHANIOTIS, Princeton University
Ömer ÇAPAR, Istanbul University
Seyhan DORUK, Ankara University
Şevket DÖNMEZ, Istanbul University
Turan EFE, İstanbul University
Wolfgang EHRHARDT, Freiburg University
Cevdet Merih EREK, Gazi University
Kutalmış GÖRKAY, Ankara University
Sevinç GÜNEL, Hacettepe University
Halime HÜRYILMAZ, Hacettepe University
Vedat İDİL, Ankara University
Koray KONUK, CNRS, Bordeaux Ausounius
Janusz KOZLOWSKI, Cracovie University
Musa KADIOĞLU, Ankara University
Metin KARTAL, Ankara University

Fikri KULAKOĞLU, Ankara University
Marcel OTTE, Liège University
Zeynep ÇİZMELİ ÖĞÜN, Ankara University
A. Tuğba ÖKSE, Kocaeli University
Mühriban ÖZBAŞARAN, Istanbul University
Aliye ÖZTAN, Ankara University
Erhan ÖZTEPE, Ankara University
Mustafa Hamdi SAYAR, Istanbul University
Tunç SİPAHİ, Ankara University
R. R. R. SMITH, Oxford University
Vasif ŞAHOĞLU, Ankara University
Yücel ŞENYURT, Gazi University
Harun TAŞKIRAN, Ankara University
Halil TEKİN, Hacettepe University
Oğuz TEKİN, Istanbul University
Gülsün UMURTAK, Istanbul University
Tayfun YILDIRIM, Ankara University
Ofer BAR-YOSEF, Harvard University

Redaction by

Assoc. Prof. Dr. Musa Kadioğlu
Dr. Görkem Kökdemir

Cover Design by

Nurcihan Kadioğlu

EDITORIAL OFFICE

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi,
Arkeoloji Bölümü Başkanlığı, Anadolu / Anatolia Dergisi
Atatürk Bulvarı Nr. 45.
06100 Sıhhiye - Ankara / TÜRKİYE
e-mail: anatolia@humanity.ankara.edu.tr
http://www.humanity.ankara.edu.tr
Tel: +90-312 310 3280/1188
Fax: +90-312 310 5713

Ankara University Press, ANADOLU / ANATOLIA 34
© 2010 Ankara/ Turkey
ISSN: 0570-0116

It is not allowed to copy all or any section of ANADOLU/ANATOLIA without the Ankara University.

ANKARA UNIVERSITY PRESS
Printed on

Adress: İncitaşı Sokak No. 10 06510 Beşevler / ANKARA
Tel: 0 312 213 66 55
www.ankara.edu.tr